

Statsminister Torps tale i Hordaland

1. august 1954.

Norge har i sommer hatt besök av tusener og tusener av utlendinger. De kommer hit for å se hvor vakkert landet vårt er. For å se hvordan vi arbeider og lever i Norge. De reiser herfra med det inntrykk at Norge er et godt land å bo i. Og nordmenn som kommer tilbake fra reiser i de store utland er som regel enig om at det er ikke bare gildt derute. Det nordmenn oppdager ute er at fattigdommen er stor på den ene siden og rikdommen stor på den annen. Men stor klasseforskjell skaper ikke lykkelig samfunn. Det er en anskuelsesundervisning som noen hver av oss har godt av. Mange nordmenn kommer hjem og sier av fullt hjerte : Vi har det godt i Norge.

-2-

Ja, jeg våger også å si at vi har det godt i Norge. Vi har fred og frihet. Det er goder som fem vonde år under krig og undertrykkelse har lært oss å vurdere høyere enn noe annet. Vi har ingen arbeidsløshet med de lidelser og savn som den fører med seg for den enkelte, for kone og barn og for samfunnet. Aldri har vi hatt så mange mennesker i skapende, verdifullt arbeid som i denne sommer. De fleste har gode inntekter. Legg merke til at det nå er arbeidfolk som utgjör det store tilsiget til turiststrømmen som går over landet og som går herfra til utlandet. Som det eneste land i verden har Norge 3 ukers ferie med full lønn for alle lønsmottakere. Vi har trygd for de gamle, de syke og de arbeidsledige, og vi er på god veg til å gjöre all utdanninge fri helt til topps.] Det var da svært til skryt vil kanskje noen av

mine tilhørere si. Det er ikke skryt. Det er kjennsgjæringer som en hver kan ta og føle på. Og jeg vil gjerne legge til : Det er ikke noe et enkelt politisk parti kan tilskrive seg æren for. Det er et resultat av et samlet folks innsats. Det burde fylle oss alle med glede og selvtillit. Men gjør det det ? A langt fra. Vi har mange som stadig suter og klager. Det er ikke grenser for svartsyn og svartmaling, bekymringer og kritikk. Nesten som en ufravikelig regel kan en regne med at disse svartseere er misfornøyd med sin egen del av samfunnskaka.] Men om vi kan si at vi har det godt i Norge i dag, så betyr det ikke at det ikke er mye som kan og bør bli bedre. Nei, det ligger store oppgaver og venter. Også vi har fattigdom som vi vil avskaffe. Vi har mennesker som er syke på sinn eller kropp som vi må ta bedre hånd om, vi mangler skoler, og vi mangler kommunikasjoner.

I våre bygder sliter folk hardt for å livberge seg og våre fiskere fører en utrygg tilværelse. I programmet sitt setter Det norske Arbeiderparti opp dette som det sentrale punktet :

"Målet er å skape et samfunn som gir økonomisk og sosial trygghet, og frihet, likhet og brorskap til menneskene. Mennesket er midtpunktet i all demokratisk sosialisme!"

Det norske samfunnet har undergått en veldig forandring siden Arbeiderpartiet tok til å prege utviklingen. Størst ære for det har fagforeningene. De ga småkårsfolket i dette landet selvtillit og tro på at de også hadde rett til en menneskeverdig tilværelse. Det var den første og absolutte forutsetning for at arbeidsfolket kunne begynne å gjøre seg gjeldende. Så lenge de bare

stod med lua i handa og tok mot de smuler som falt fra de rikers bord kunne de ikke utrette noe. Men da de ble klar over at de ved å stå sammen kunne kreve menneskeretten respektert ble det annerledes.

Det var arbeiderne som først lærte solidaritetens bud. Men nå er det snart trengt ut til alle lag i folket. Arbeidere, bønder, fiskere og funksjonærer, alle har de oppdaget solidaritetens og organisasjonens betydning. Det enkelte menneske er ikke lenger vergelöst. Fellesskapet i organisasjonen gjør den enkelte sterk, uavhengig og fri. Det ble ansett som utopisk for bare femti år siden. Men det er blitt virkelighet. Og det er kanskje det viktigste som er skjedd under omformingen av samfunnet. Det betegner en reisning av folket selv. Det er denne endringen

i det enkelte mennes^{kes} tilvarelse som danner grunnlaget for den materielle omveltning som er foregått. For 50 år siden var arbeidstiden 12 timer dagen, lønningene var 2 - 3 kroner, ferie med lønn var et ukjent begrep for den arbeidende befolkning i by og bygd. Det var ingen syketrygd, ingen alderstrygd, ingen arbeidsledighetsstrygd, ingen utdannelsesmuligheter for småkårsfolkets barn.

Det norske samfunnet av i dag er på mange måter et nytt samfunn. Det er et samfunn hvor utjæmningen mellom klassene ^{er} gjennomført ganske langt. Derfor har vi ikke - som i andre land - de svært rike, men heller ikke de svært fattige. Vi har gjennomført en rettferdig^{vis} fordeling av samfunnsgodene. Vi har - for å si det på den måten - taft noe av de høye toppene og fylt i de dype kløftene. Det har vi gjort ved å beskatte de store formuer og inntekter meget sterkt, ved å begrense adgangen til å

dele ut store aksjeutbytter, og ved å begrense adgangen til urimelig fortjeneste i vareomsetningen. Samtidig er arbeidsinntekten for fiskere, skog - og landarbeidere og industriarbeidere hevet betydelig. Bøndernes inntekter er ^{også} økt. De er gått sammen i økonomiske organisasjoner og de har fått en betydelig økonomisk støtte av staten. Mekanisering og rasjonalisering av jordbruket har kunnet gjennomføres samtidig med at tallet på arbeidere er gått ned. De småbrukere og bønder som opplevde den forferdelige krise som gikk over bygdene i 30 - årene med tvangsauksjoner, utvandring og steinpukking kan fortelle om en fremgang som må fylle oss alle med glede og stolthet.] Men det er ikke nok å gjennomføre en rettfærdigere fordeling av de samfunnsgodene vi allerede har. Den viktigste oppgaven er å øke samfunnsgodene slik at det blir mer å dele. Det er det Arbeiderpartiet

har tatt sikte på fra første dag etter krigen. Vi la opp en klar linje : Å bygge landet opp igjen så fort som mulig - og deretter fortsette utbyggingen. Med hard hand har statsmyndighetene holdt fast på enkelte områder. Vi manglet sydfrukt og biler og luksusvarer, for vi måtte bruke valutaen til kjøp av maskiner og råstoff til fortsatt utbygging av landets egen produksjon. Det er denne produksjonen som skal danne grunnlaget for økt velstand. Det er den som skal gi oss alle en høyere levestandard.

Men vi må - når vi snakker om og ønsker oss en høyere produksjon - ikke glemme at denne produksjonen skal avsettes. Den skal selges - enten her hjemme eller på verdensmarkedet. Og det er en økonomisk lov som ingen kommer forbi at varer som skal selges må være konkurransedyktige både i kvalitet og pris. Den bedrift eller

det land som kan produsere varer med det laveste kostnadsnivå vil være sikker på å få avsatt varene. Det er grunnen til at vi i Norge har måttet holde igjen overfor lønnskravene. En alminnelig lønnsforhøyelse nå kunne nok være ønskelig sett fra lønns-
takernes synspunkt. Men de skal ikke overse at den kan få farlige følger nettopp for dem. Det er en kjennsgjerning som ingen kommer forbi at endel av våre bedrifter arbeider på lønnsomhetsgrensen. Presser vi lønningene opp, så er det bare et spørsmål om tid når slike bedrifter må stanse og arbeidere og funksjonærer bli ledige. Vi kommer tilbake til den kjennsgjerning at våre bedrifter ikke kan ha et høyere kostnadsnivå for sin produksjon enn kostnadsnivået for bedrifter i andre land. For det vil føre til at det blir andre lands varer som selges - ikke våre. Det

som skal til for at vi kan gjennomføre lønnsforhøyelser i Norge er derfor at vi klarer å øke produksjonen på det nåværende grunnlag. Det kan tillate høyere lønninger. Skal vi klare det så er modernisering og rasjonalisering av all slags virksomhet viktig. Mer elektrisk kraft i stedet for manuelt arbeid. Mer rasjonell og billigere transport. Bedre planlegging av produksjonsprosessen i den enkelte bedrift. Større effektivitet i den enkelte bedrift. Mer og bedre samarbeid mellom arbeiderne og bedriftens ledelse.

Regjeringen tror at Norge har store muligheter, ja, vi ikke bare tror det, vi vet det. De undersøkelser som er blitt gjort over Norges ressurser for Langtidsprogrammet ble satt opp viser at alle landsdeler kan øke sin produksjon og sin velstand når arbeidet med å løse oppgavene blir organisert. Men vi kan ikke la tilfeldighetene råde. Vi kan ikke la spekulantene sette igang det som lønner seg mest i øyeblikket, mens de langsiktige viktige oppgavene blir forsømt. Derfor må vi ha en landsplan, et kart å gå etter, så vi ikke seiler i blinde. Langtidsplanen er et slikt kart. Spenningen i verden har ført til at vi har måttet forsere utbyggingen av vårt militære forsvar. Det har ført til at det er blitt noen forsinkelse med Langtidsplanen. Men etter hvert som det militære byggeprogrammet blir ferdig, skal

vi sette sterkere fart på gjennomføringen av Langtidsprogrammet. Jeg håper at vi ikke skal ligge langt etter programmet når fireårsperioden er ute. Grunnlaget for et hvert lands velstand og fremtidsmuligheter ligger i landets naturherligheter. Norge har et forsprang framfor alle andre land i verden i sin rikdom på fossekraft. Denne mengden av elektrisk kraft er vårt lands største aktivum. Og det betyr selvsagt svært meget at vi kan bygge ut vår kraft billigere enn de fleste andre land. Prisen på vår elektrisitet er bare halvparten av hva den er i Sverige. Fordi vi har så mye elektrisk kraft og så billig elektrisk kraft, bruker vi da også allerede nå 10 ganger så meget strøm som danskene og nesten 2 ganger så meget som svenskene pr. innbygger. Hittil har vi ikke klart å bygge ut mer enn snaut en sjettedel av den fossekraften vi har. Men farten i utbyggingen er økt voldsomt

etter krigen. En kan vel si at tempoet i utbyggingen er fire-doblet. Ennå er vi vel bare ved begynnelsen av utnyttningen av elektrisiteten. Etter hvert vil den bli utnyttet mer på alle områder, i industri, i kjøkken, i fjøs og låve, i transport, i skogen, i fiskeriene og i jordbruket. Likevel vil Norge ikke være i stand til å utnytte all sin elektriske kraft. Hvis vi bare kan få bygget ut fort nok, har vi overflod av kraft. For Norge er det ikke mengden av vannkraft som trekker grensen for tilgang på elektrisk energi, men kapital og arbeidskraft til å bygge ut fossene våre i raskere tempo. Kraftutbygging krever nemlig en stor innsats både av kapital, arbeidskraft og materialer.

Den ut-

bygging som foregår nå og som utgjør 1 1/2 milliard kilowatt-timer ^{pr. år} krever en årlig kapitalinnsats på ca. 500 millioner kr.

Det er ikke noen liten affære for et land som Norge - for det svarer til ca. 7 % av de samlede bruttoinvesteringer. Regjeringen er da også klar over at dette er grensen for det vi kan make alene. Med den farten vi holder i utbyggingen kan en regne med at vi i 1970 vil ha bygget ut bare en tredjedel av vår fossekraft. Skal vi la vannet renne i havet til ingen nytte i 40 - 50 år framover i tiden? Eller skal vi prøve å finne fram til en raskere måte å få bygget ut våre kraftanlegg? Våre vassdrag er en energikilde som stadig fornyer seg selv. Når vi tar malmen ut av grubene våre tömmes de etter hvert og blir verdiløse. Men med vannkraften er det annerledes. Vi kan nytte den hver eneste dag, men den blir stadig fornyet og anlegget er stadig like verdifullt. Det faktiske forhold er altså at landet nasjonaløkonomisk går glipp av

inntekter for hver dag vannkraften ikke blir utbygget. Hensikten med en forsert utbygging er å få elektrisk kraft i tillegg til den vi kan bygge ut selv. Det vil gi en raskere dekning av det innenlandske behov, men samtidig ved krafteksport til Sverige og Danmark gi oss valutainntekter, som vi trenger hardt for å kunne ta oss av andre oppgaver. [Det er ytret frykt for at en krafteksport til våre naboland skulle føre til at vi selv en gang i fremtiden kunne mangle kraft. En slik frykt er helt ubegrunnet. En hver kontrakt om eksport av kraft må gjøres tidsbegrenset slik at når fristen er ute, så har Norge kraften til egen disposisjon. Alle parter skulle således tjene på et nordisk samarbeid på dette område, ikke minst Norge. Nå renner som sagt vannet i havet, mens det burde gi oss betydelige valuta-

inntekter og et teknisk forsprang etter hvert som utbyggingen av kraftanleggene skrider fram. Vi må ikke glemme at det første atomverk allerede er prøvekjørt og vi vet ikke hvor lenge det vil vare før atomkraften kan avløse den elektriske kraft som energikilde. Jeg vet ikke noe prosjekt som skulle egne seg så godt for samarbeid over landegrensene som utbygging av kraften i Norge. En slik utbygging vil også tvinge fram løsningen av et annet stort problem for Norge, nemlig samkjøring mellom landsdelene. Bare ved en slik samkjøring kan vi få utnyttet kraften effektivt og trygge krafttilførselen til alle distrikter. [Sverige har allerede bygget samkjøringslinjer over hele landet og selger store mengder kraft til Danmark i overskuddsperiodene. Men begge disse land trenger økt tilførsel i vinterhalvåret. I Vest-Europa er samkjøring mellom landene sterkt utviklet. Det finnes i dag ikke mindre enn

over landegrensene.

llo slike samkjöringslinjer. Den förste samkjöring mellom Vestland og Östland er nå under planlegging. Det er Lyse kraftanlegg i Rogaland som forhandler med kraftverkene i Glomma om samkjöring. Det er en begynnelse. Men samkjöringen må omfatte hele Vestlandet, Sörlandet og Östlandet. Tröndelag må også med i det store samkjöringsnett. Jeg går ut fra at Tokkevassdraget i Telemark må bli det förste anlegget som staten bygger ut. Men like viktig er det at ett eller to store verk i Hordaland og Sogn og Fjordane kommer med så fort som mulig, og at det blir bygget samkjöringslinjer mellom alle disse kraftanleggene. For Tröndelag og Møre kunne en kanskje forelöpig tenke seg en samkjöring over det svenske nettet tilbake til Norge nordenfor Dovre inntil direkte samkjöringslinje kan bli bygget.

For Nord-Norge vil det bli spørsmål om å legge opp en egen utbyggingsplan for landsdelen - altså en Nord-Norges plan på kraftforsyningens område. Det er svære kraftkilder i Nord-Norge som kan bygges ut. For Nord-Norge må samkjöringen sannsynligvis ordnes uavhengig av Sör-Norge inntil videre. Men jeg kan godt tenke meg at samkjöringen der blir med Sverige, og at kraften fra Nord-Norge kan kjøres inn på samkjöringsnett i Sör-Norge over det svenske nettet.

Jeg tror en slik kraftutbygging vil virke som noe av en ökonomisk overrissling på de mest tilbakeliggende strök av landet vårt. Det arbeides nå under høytrykk i Vassdragsvesenet med planer for de förste utbygginger. Jeg håper at det ikke skal ta så lang tid för den store saken kan forelegges Stortinget og at arbeidet kan komme igang. Det vil også ha sin store

betydning for sysselsettingen. Etter hvert som Jernverket, Rössåga og Aura kraftanlegg blir ferdig må vi ha nye arbeidsplasser for de store arbeidsstokkene som har vært beskjeftiget på disse anleggene. I Hordaland fylke er nå 94, 2 % av befolkningen forsynt med elektrisk kraft. I 1951 var bare 75,8 % av befolkningen forsynt. De tre siste årene har således gitt fylket en god skubb framover. Men det finnes fremdeles en bygd, Röldal, som overhodet ikke har elektrisk strøm, og det finnes tre bygder, Varaldsøy, Modalen og *Mosjøen*, hvor bare halvparten eller tredjeparten har strøm. Ialt er 12.000 personer i fylket uten elektrisk strøm. For Hordaland fylke vil en ökt fart i kraftutbyggingen ha stor betydning.

Hordaland er det fylke i landet som har den störste

vannkraftreserve. Den er beregnet til 2 millioner kilowatt. Det er omtrent 7 ganger det som er bygget ut i fylket. En utbygging av kraftanlegg i Hordaland vil före til at det kan reises industri ute i distriktene. *dermed* får *en* *vet* allsidigere næringsliv i de bygder hvor det hittil har vært smått stell. Langtidsprogrammet opplyser at folketallet er gått tilbake i mange av de små jordbruksbygdene fordi det ikke har vært tilstrekkelig med arbeidsmuligheter og fortjeneste. I disse bygdene vil ny industri kunne få tilstrekkelig arbeidskraft. Jordbruket vil få en oppblomstring ved at industriens folk blir avtakere av jordbrukets produkter. Ifölge statistikken er inntektene av jordbruk i Hordaland gjennomsnittlig vel kr. 3000,-, av fiske kr. 3700,-, av industri kr. 6300,- og av arbeid i elektrisitets- og vannverk kr. 9400,-. Den skjeve fordelingen i inntektsforholdet

skyldes vel ikke minst at brukene i jordbruket er for små. Det opplyses at 60 % av brukene i fylket gjennomsnittlig er på 6 dekar. Oppgaven her må derfor være å øke disse brukenes størrelse. Men det er et langt lerret å bleke. Når kraftanleggene blir bygget ut og ny industri reist - ikke bare i tidligere industriströk, men også i de utpregede bygder, så vil industrien trekke til seg mye arbeidskraft fra de bruk som ikke kan livberge sin eier. Men det vil også gi de gjenværende en mektig stimulans i arbeidet på brukene. Da vil det også bli mulig å sette igang oppdyrking av de store felter som fylket har og som passer for oppdyrking. Gjennom denne aktive økonomiske politikk må en ha håp om å kunne unngå sesongledigheten og underbeskjeftigelsen som hittil har gjort seg gjeldende i fylket.

På samme måten som i Hordaland ligger det i alle de andre fylker store oppgaver og venter på sin lösning. De kan ikke og vil ikke bli löst av det private initiativs menn. Oppgavene er for store for dem. Det er bare staten som kan organisere det samarbeid som skal til for å löse slike store oppgaver. Derfor er det så overordentlig viktig at vi kan beholde den politiske stabilitet i landet slik at den langtidsplan som er lagt opp etter hvert kan gjennomføres. Det er ved å bygge ut arbeidslivet i hvert enkelt distrikt at vi öker landets samlede produksjon. Og riktignok raser de borgerlige partier mot arbeidspartiets økonomiske politikk og Langtidsprogram, men etter hvert som prosjektene tar form melder næringslivets menn seg for å være med på gjennomføringen. Så lenge diskusjonen foregår på det politiske plan får en inntrykk av at det er store

motsetninger. Men når en kommer til den praktiske gjennomføringen har regjeringen ingen grunn til å klage over mangel på vilje til samarbeid - heldigvis.

Gang på gang har de borgerliges talere i Stortinget og de borgerlige avisene varslet at vi sto foran økonomisk sammenbrudd. Arbeiderpartiet kjører landet i grøfta, er rett som det er overskriften i borgerlige aviser i landet rundt. Det er ikke blitt noen katastrofe. Tvertimot kan vi si at det ~~har~~ gått jevnt og sikkert fremover. Det har ofte vært vanskelige perioder, og det vil nok bli det heretter også. Vi lever i en broget verden, hvor faren for krig lurер rundt hjørnet. Vi lever i en verden som økonomisk er i fullstendig ulage og hvor konkurransen mellom landene nå stadig skjerpes. Norge er sterkt

avhengig av utviklingen i de store land ute i verden. Om det ser lysere ut i dag kan det snu igjen neste år. Bare ved å holde produksjonsapparatet på høyden og å holde hele folket i arbeid kan vi klare oss i konkurransen mellom landene og holde vår levestandard oppe.

Avgjørende for vårt lands fremtid er at vi får leve i fred. For å trygge freden så langt vi makter, har vi tatt på oss tunge byrder ved utbyggingen av vårt forsvar. Men avgjørende for vår trygghet og sikkerhet er at vi er med i Atlanterhavspakten, historiens største og mektigste sammenslutning av demokratiske stater som i solidarisk samarbeid vil verge sin fred og sin frihet. NATO-organisasjonen bygger på det samme grunnprinsippet som arbeidernes organisasjoner er bygget på : En for alle og alle for en

Det er denne solidaritet mellom de demokratiske land som gir oss håp om at det nå skal lykkes å komme til forhandlinger om stridsspørsmålene i verden og dermed finne fram til avspenning og fred. Den norske regjering vil alltid føle det som sin høyeste og mest absolutte plikt overalt og alltid å bidra til det. Vi har ingen annen hensikt med vår deltakelse i Atlanterhavspakten enn å trygge vårt eget lands sikkerhet og å bidra til avspenning og fred i verden. ,

Hovedlinjene i Arbeiderpartiets og regjeringens politikk vil jeg sammenfatte i disse punktene :

1. Fortsatt rask utbygging av landet. Gjennomføring av Langtidsplanen. Økonomisk samarbeid med våre nordiske granneland for forsering av kraftutbyggingen.
2. Hele folket i arbeid - jevn ökende levestandard.
3. Fortsatt utbygging av trygdene for alderdom, sykdom og arbeidsledighet.
4. Stadig bedre muligheter for utdanning av barn og ungdom.
5. Fortsatt utjamning av klasseforskjellen i samfunnet.

Vi appellerer til hele folket om å slutte opp om dette programmet - til gagn for land og folk!

Det er et stort, et krevende program. Det tar sikte på å omforme det norske samfunnet til et sosialistisk samfunn - til et godt hjem for oss alle. Det er ikke gjort på et år eller to. Men arbeiderbevegelsen i Norge har en lang veg bak seg, en veg fra nød og armod til frihet og seier. Vi er overbevisst om at vi kan makte oppgavene. Og vi føler at vi har folket, de brede lag i bygd og by, med oss. Deres sak er vår sak. I fellesskap skal vi bygge vårt land, i fellesskap skal vi trygge friheten og våre barns fremtid!